

MENN, ID TOSAD VERÐUR UM

Harold Wilson, 54 ár, forsætisráðharri Bretlands. Las figgjarfróði í Oxford, lærari sama stað longu 21 ára gamal. Undir krignum innkallaður sum figgjarfróðingur hjá stjórni. Varð í 1945 valdur inn í undirhúsið. Handilsmátaráðharri í stjórni hjá Atlee í 1947. Fór í 1951 saman við Bevan burtur úr stjórni. Roynði í 1960 að verða valdur formaður í Arbeidaraflökkinum, men hetta miðeydnaðist.

Aftaná at Gaiskell doyði í 1963 varð Wilson valdur til formann.

Bretskj forsætisráðharrin Harold Wilson hefur verið í Washington, á sama hátt sum nógvir av undangongumonnum hansara, tá tað stundar til val í Onglandi. Og teimum nýtist moralskan og oftan eisini materiellan stuðul gjøgnum eina vátan av teim serligu bretska-amerikonsku viðurskiftum, sum longu Churchill vist í á beint eftir seinna heimsbardaga.

Wilson kom ikki við hattinum í hondini ella fyri at fáa sekkin fullan av gulli. Hann kundir koma við tí sjálvsáliti, tað gevur, at hava pening í bankanum. Bretska gjaldsjaðvagnin, sum ofta fyrr hefur verið bjargað av amerikonskum dollarum, er betri enn hon hefur verið í mong ár, og við tí betraða búskapinum hefur Bretland møguleikar fyri at koma at hava stóra ávirkan í Felagsmarknaðinum, um Frakland at enda er sinnað at frala hurðina upp fyri bretska limaskapi.

Viðvíkjandi teim serligu bretska-amerikonsku viðurskiftum, hevur Wislon nýggjar huganir, sum kunnu endurnýggja samgonguna. Bretland er ikki nakað størveldi longur, heimsveldið er fyri langt síðani farið í søguna, og í maktjavnvágini kennast bretska kjarnorkuvápnini ikki serliga tung. Týðningur Bretlands kann verða enn minni, um tað ikki eydnast hjá USA og Sovjettsamveldinum gjøgnum SALT-tingingarnar at koma ásamt um minsta lagi at sleppa undan eisini nýggjari kjarnorkudubbing, har id ongi onnur lond kunnu koma at verða við.

Tað letur heldur ikki til, at Wilson er serliga áhugaður fyri at fáa í lag eina nýggja bretska kjarnorkudubbing við amerikanskari hjálpi. Roykjandi pipu sína segði hann beinanvegin, tá hann kom til New York, frá hugsanum sínum um serligu viðurskiftini, id kundu útbyggiast enn víðari í 1970'unum. Hovudsinnihaldið var, at hvør skuldi hjálpa øðrum við at loysa teir mongu trupulleikarnar, id stinga seg fram í nútíðarsamfelagnum, um tað nú snúdi seg fátækra-domi, hópflutning, dálking ella at halda uppi lógskipaði viðurskifti.

Wilson tosaði um hesi viðurskifti við borgarstjóran í New York, John Lindsay, id bert alt ov væl kennir hesar trupulleikar, og við Nixon, forseta, id er illa trondur av hesum somu trupulleikum.

Tá Wilson kom til Hvítu Húsin, fekk hann ta vanligu móttøkuna við einum militær-orkestri. Nixon minti á, at hetta var 21. ferðin, at Wilson var í USA, og at tað var 7. vitjan hansara sum forsætisráðharri. Hann segði frá at teir báðir ofta tosaðu saman í telefonini, og at teir aldrin vóru ójavnir á málj um heimsviðurskiftini.

almenna fyri at fáa gongd á eina føroyska eplaframleiðslu, duga vit ikki at siggja aðra leið, enn at tað almenna letur tilskot til ta føroysku eplaframleiðsluna, so prísurin á føroyskum eplum fæst niður í sama prís, sum dansk epli kosta, samstundis sum framleiðarin fær tann prís, sum menn kunnu framleiða epli fyri, og vit mugu leggja aftrat, at tað batar ikki við slíkum tiltaki, uttan tað er talan um eina varandi skipan, tí tað tekur sína tíð, at fáa eplaframleiðsluna upp á fót, við tað at hon hevur ligið so leingi á láni.

Vit vilja mæla til, at tað almenna setur í verk eina tilskotsskipan soleiðis, at framleiðarin kann fáa 21,00 kr. pr. sekk á 50 kg av eplum, og at tað almenna letur í tilskot prísminin millum henda prís og tann prís, sum dansk epli kosta á goymslu hjá okkara heilsulomonnum. Annars er okkara felag sjálvandi altíð til reiðar at samráðast nærri um hesi viðurskifti.

Landstýrið svaraði skjótt aftur og bað felagið gera eina metan um, hvussu mikið ein tilskot studningskipan kom at kosta í peningi. Felagið svaraði aftur, at tað helt, at ein peningamongd uppá 70.000 kr. (10.000 sekkir á 7,00 kr.) vildi rökka til tað fyrsta árið. Síðani legði landstýrið málið fyri figgjarnevnd loftingsins, og eftir at henda nevnd hevði viðgjørt málið, kom svar aftur frá landstýrinum, dagsett 1. apríl 1958, har teir siga frá, at figgjarnevnd loftingsins ikki vildi ganga við til at veita studning til eplaframleiðsluna. Og steðgaði málið so stutt á hesum sinni hjá figgjarnevnd loftingsins.

Fyri tveimum árum síðani játtaði figgjarnevndin kr. 10.000 í studningi, id skuldi svara til, at tað komu 1000 sekkir av eplum til handils, og at eplaframleiðari skuldi fáa kr. 10,00 fyri sekkinn ella kr. 0,20 fyri kg.

Tíverri datt henda fyri eplaframleiðaran og landið sum heild so týðningarmikka skipan niðurfyr, av tí at skipanin fall burtur árið eftir, og ikki gav monnum høvi at hugsa seg um, um tað loysti seg at fara undir eplavelting ella ikki.

Givið er, at við ongar studningskipan verður eplaveltingin meira og meira at detta burtur, og spurningurin er so, um vit hava ráð til tað, tí soleiðis sum prísviðurskiftini á innfluttum eplum eru í dag, har eplasekkurin kostar einar 50 kr., hevði

MAFIA

er tiltikin brotsmannafelagskapur, sum av Sicilia hevur breitt seg víða um og nú trívist serliga væl í Suðurlondum og USA undir ymsum heitum. Oddafiskarnir eru valamen, heidursmenn — iðmir í bæði einum og øðrum klubba fyri stjórar og pengamen. Okkurt borgarligt yrkj hava teir, meira sum hjáputur; tí hovuðsvinnan er vælskipað eyðrening — óskattar. »Lat tú okkum fáa burtur av inntøku tíni og vit verja teg móti øðrum eyðrenarum; annars...«

Vald teirra í vinnulivinum serliga er so stórt, at teir at kalla altíð kunnu kroysta einstaklingar og fyrirtøkur at vera sær til vildar. Ávirkan teirra røkkur inn í trustar og monopolfyrirtøkur, sum í mongum fori ráða bæði framleiðslu og prís. Við ymsum snildum verða konkurrentarnir noyddir at geva seg inn undir eyðreningavaldið ella ganga til grundar. Hann, id ikki er bodum teirra lyðin, er ein deyður maður — politiskt, figgjarliga ella bóksavliga. Tann peni mafia-maðurin dálkar seg ikki av blóði, men firir ikki fyri at lata onkran leigusvein gera slíkt kostaareibið fyri seg, um hann heldur tað vera neyðugt fyri at fremja ætlanir sínar. Verður leigusveinin fangaður, syrgir mafian fyri at teppa hann, tí »deyður maður smettar ikki«.

Inn í allar samfelagsgreinir snikir mafian seg so líðliga — eisini í logregluna. Politikkararnir hava sjáldan formátt sær nakað móti hesum skaðagripum. Kennedy-brøðurnir royndu tað — úrslitið víta vit.

Nú letur til, at hendan rørsla eisini er farin at mersgúgva

samfelag okkara. Her ganga heidursmenn okkara millum, sum id hvussu er bera seg at sum mafia-menn. Kanska eru teir ikki nógvir, helst bert nakrir fáir keypmenn í Havn og Klaksvík, men verður hildu mandslig yvirgangur teirra ikki avdúkaður og steðgaður, eyðrenna teir alt Føroya folk við dýrari voruprís. »Tú mást ikki hava legri voruprís enn okkara«, er eitt av jante-boðum teirra. Hann, id vágur sær at selja biligari enn teir, fær mafia-trýstið at fola — umvegis sjálvandi, gjøgnum heilsulurnar.

Seinastu tíðina hava ymsir heilsulomenn fingið hetta trýst at sanna. Hóast tað, at teir hava skildu at lata vorur til allar detailhandlarar, sum halda sínar skyldur og gjalda fyrí voruna, hava heilsulur beinleiðis verið kroystar at sýta krambúðum, sum nakrir einstakir keypmenn krevja boycottaðar, tí teir vilja og tola ikki eina frælsa prískapping til gagns fyrí føroyska brúkaran sum heild. Heilsulurnar finna seg í hesum ólógliga hóttnum fyrí ikki at missa onkran góðan »kund«.

Flestu brúkararnir standa pára verjuleysir í hesum prískriggi. Teir hava bert at gjalda tann prís, id kravdur verður. Vit eru kortini um 2000 limir (t.v.s. 6—8.000 brúkarar) í einaasta brúkarafelagsskapi her á landi — Føroya Keypsamtøku — id ikki tígandi vilja lata hetta um okkum ganga. Vit gagna ikki bert okkum sjálvum, men øllum brúkarum landsins við at leggja upp í prískappingina. Vit, sum keypa og brúka voruna, mugu hava rætt til at ávirka príspróttitkin, og tað gera vit sjálvsagt best í einum felagsskapi. Fremsta endamálið okkara í FK er at útvega limunum sum mest av tí, teimum tørvur fyrí samúgvan prís. T. v. s. uttan óneyðugar eykaútreiðslur, sum bert dýrka voruna. Hesin felagsskapur er fyrí oll og skipaður á demokratiskan hátt.

Teir dugnaligastu keypmennir her og aðra staðni hava dugað at tikið avbjóðingina í prískappingini, t. d. við at ratio nalisera, spara í rakstrinum. Tað hevur borið væl til. Men teir, sum ikki duga sær tað, mugu finna seg í, at fólki fær aðra staðni at keypa. Tað sama er sjálvsagt galdandi fyrí samtøknar.

Keypsamtøkurnar eru ikki úti upp á at forkoma keypmenninum, tiansheldur øðrum. Tær krevja sín lógliga rætt til at fara ein príspróttitkin, sum samsvarar við endamálið, skynsaman rakstur og galdandi lógir. Einkí mafia-trýst kann noyða teir at taka stórrí avansu, enn teir halda vera neyðuga fyrí at kunna svara hvørjum sítt. Tær ástana, at tað er tann frí kappingin og ikki monopolið, sum gagnar brúkarunum og samfelagnum. Tí kunnu tær ikki longur tígandi finna seg í ómansligu antibrúkarafremferðini, hvadani hon enn kemur.

Tað seinasta á mafia-frontinum er, at (hálv) almenna solumiðstöðin Pf. Groði í Havn hevur latið seg knúskað til at sýta keypsamtøkunum vorur. Órsøkin: samtøkurnar endurselja vorur frá Groði biligari, enn keypmennirnir krevja. Hjá Groði er lettast og kanska eisini biligast at ganga undir trýstið og kvetta samhandlin við FK. Men lógarbrot er tað kortini. Hóast vit hava ikki nakra fullgóða monopol-lóg (nær fáa vit eina?), so er kortini lóg um valuta- og prísráð og aðrar reglur, id fordoma slíkt.

Hvat siga tit loftingsmenn, sum um figgjarlógina veita árligan studning til Pf. Groði? Var tað hetta tit ætlaðu? Hvat siga tit búnaðarmenn o. a. sum settu solumiðstöðina á stovn? Góðtaka tit, at solupróttitkin hennara verður avgjörður av hóttnum frá einstøkum monnum, í stríð við alla lóg? Gera tit tað, so kunnu tit tað sama steigja Groði beinanvegin.

FK limur nr. 295

Sverri Egholm.

EPLAVELTING

í 1958 sendi Føroya Búnaðarfelag landsstýrinum soljóðandi brev:

»Vit loyva okkum hervið at venda okkum til landstýrið við víkjandi eplamálum. Sum kunnugt hava nógvir eplaframleiðarar stórar trupulleikar á hvørjum ári við at sleppa av við eplini, og kemst hetta nógv av, at tey dansku eplini eru nógv biligari enn tey føroysku, tí framleiðslukostnaðurin av føroyskum eplum er so stórir. Og tá id soleiðis er stutt, at tað er frí kapping millum ta dýru føroysku og ta biligu dansku eplaframleiðsluna, so má úrslitið verða tað, at tann føroyska eplaframleiðslan minskar niður í litið og einki, við tað at teir flestu framleiðarar bert koma at velja epli til húsbúks, og hetta er just tað, sum er hent.

Tað fæst ikki vend í hesi viðurskifti uttan so, at landstýri og lofting seta í verk munandi tiltøk, sum kunnu stuðla ta føroysku eplaframleiðsluna. At kalla oll lond uttan um okkum verja sín landbúnað mótvægis útlandinum; her kann vera talan um tiltøk av ymskum slag, summjá lond seta í verk avmarkan ella forboð fyrí innflutningi av útlenskum landbúnaðarvorum, sum víðkomandi land sjálfv kann framleiða, tað kann eisini vera talan um at leggja toll á innfluttar landbúnaðarvorur; onnur lond lata innflutningin vera toluliga frian, men verja ta heimligu framleiðsluna við at lata stór prísstílskot til framleiðsluna, so framleiðarin kann fáa tann prís, sum tað kostar honum at framleiða voruna, meðan keyparin kann fáa voruna fyrí ein prís, sum liggur javnt við ella undir prísinum á tí innflutta voruni.

Eftir teimum royndum vit hava í eplaspurninginum her á landi, kunnu vit ikki rokna við, at tað almenna gongur við til at nerta við innflutningin av eplum, og skal tað tí verða talan um nøkur verulig tiltøk frá tí